

Blog Responsable

Guia ràpida per a un llenguatge no sexista

Versió 2.0 Febrer de 2008

Per F. Xavier Agulló i Garcia
Coordinador de *BlogResponsable.com*

1> Aprendre a parlar de nou

Em contaven fa un temps que en una convenció de venedors (sic) en el sud dels EEUU, que havia de tenir un títol com "*Convention of salesmen (sic)...*" del sector que fóra, va haver un dia una certa polèmica amb el material editat, doncs estava clar que no només hi havia els *men*, també hi havia les *woman*... i ací es va fer bona. He de reconèixer que no m'havia adonat que també l'anglès pateix dels típics problemes de gènere de les llengües llatines. Van tenir la sort finalment de comptar amb la inestimable assistència de *salespeople*.

Treballant en projectes de responsabilitat social es té la sort (crec que sempre és sort) d'estar sempre en l'ona de les noves tendències socials. Quan en un projecte per a una administració pública es va imposar a la concurrència com a element a considerar en la redacció de documents una guia de llenguatge no sexista, no crec que tingués realment idea del seu abast. De fet semblava un enfarfec, però comptàrem això sí amb la inestimable ajuda d'una associació. I encara fent un cert esforç en la redacció prèvia, passa com amb la correcció ortogràfica i gramatical de textos: hi ha més roig que negre. I ací sembla que t'han canviat l'informe... I és que de cop i volta desapareixen *els clients* (sic), *els proveïdors* (sic), *els treballadors* (sic), *els empresaris* (sic),... fins i tot *els funcionaris* (sic)!! I és que *un* (sic) té la sensació que tot va a ser més complicat: els/les clients/as, els treballadors i treballadores, els/les empresaris/as, les funcionàries i funcionaris...

I això em va passar, amb la percepció fins i tot de certa molèstia per la nostra banda. Però a poc a poc t'adones que hi ha una altra manera de mirar, pensar, fer servir les paraules. Perquè és una sort poder comptar amb paraules com: la clientela, la proveïdoria, el personal o plantilla, l'empresariat,... i, per descomptat, el funcionariat. I a poc a poc vaig anar construint el meu propi vocabulari no sexista, en el que acaba sent una recerca divertida i apetitosa, com quan aprens a parlar.

I aquestes aventures, gens eixelebrades, són del més agradables per a qui tenim la sort de gaudir amb els menuts grans canvis. Amb el temps et comences a adonar com en els mitjans de comunicació encara són sexistes en el seu llenguatge (encara que siguin dones les que parlen o escriuen), com la publicitat, els comerços, les pròpies dones en general,... I és que comences a gaudir de la bellesa d'un llenguatge sensible a les diferències (i igualtats). Comences a gaudir de l'aprendre a parlar de nou.

I disculpeu-me, si se m'ha colat algun sexisme, tots els usuaris del blog... vull dir tot l'usuariat... Ep! que no existeix el terme...? Bé, estic segur que la sensibilitat social bé mereix una nova entrada en el nostre *diccionari social*, oi?

Publicat a [Blog Responsable CAT](#) el 5/9/06: [Aprendre a parlar de nou](#)

El llenguatge per si sol no és sexista, ho és l'ús que d'ell en fem.

www.blogresponsable.com

2> Definició

Entenem per llenguatge sexista l'ús exclusiu d'un dels dos gèneres (en general el masculí) per a referir-se a ambdós, excloent a l'altre (encara que sigui, com en la majoria de casos, involuntària aquesta exclusió). Els ens reguladors de les llengües justifiquen l'ús del masculí pel principi "d'economia lingüística", atès que relacionen un llenguatge no sexista amb les dobles formes (p.e. ciutadanes i ciutadans, que per "economia lingüística" s'usa només el masculí), la qual cosa és un fals tòpic. Les dobles formes són, de fet, el recurs menys recomanat en aquesta guia.

Així, podem esmentar a tall d'exemple alguns tòpics al voltant de l'ús no sexista del llenguatge:

- > **Genera inflació de paraules.** En aquesta guia precisament veurem com no té perquè ser necessàriament així. És el motiu principal adduït per les acadèmies de la llengua.
- > **Genera impersonalització.** Algunes solucions que es proposaran, com l'ús de termes genèrics o impersonals, poden suposar per a moltes persones una despersonalització. Quan es fa servir 'ciutadania' en comptes de 'ciutadans', hi ha qui té la sensació de perdre tracte personal. De fet, la classe política és àvida en l'ús de dobles formes precisament per aquest motiu. En qualsevol cas, aquesta percepció és estrictament cultural, i és possible canviar-lo. A més, l'ús no sexista del llenguatge convida a crear sovint nous conceptes amb les paraules que pot fer-lo més bell i atractiu.
- > **No és necessari si no hi ha mala intenció.** És difícil trobar situacions en les quals realment hagi mala intenció, simplement és mandra, insensibilitat o desconeixement. A més, limitar l'ús no sexista a evitar situacions amb 'mala intenció' és del tot subjectiu.
- > **Coarta i limita la riquesa del llenguatge.** Atès que sovint és necessari deixar de fer servir certs termes o conceptes, i atès que sovint el coneixement en l'ús de la llengua és limitat per part de gran part de la població, l'ús reiterat de termes comodí com 'persona' pot generar una sensació de pèrdua de riquesa. En aquesta guia es veurà com no té perquè ser així.
- > **Hi ha coses més importants per les que lluitar.** Sempre hi haurà, davant de qualsevol qüestió, aspectes més importants pels que 'lluitar'. Existeixen escoles de pensament, com la programació neurolingüística (PNL: <http://és.wikipedia.org/wiki/PNL>), que es basen precisament en com el llenguatge usat modela comportaments i conductes personals i col·lectives.

L'ús no sexista del llenguatge forma part del que s'anomena **llenguatge incloent, inclusiu o integrador**, que en si mateix abasta molts altres conceptes més enllà dels sexismes, més complexos en el seu desenvolupament i comprensió, com la religió, cultures, tòpics, immigració o races, entre altres aspectes. Aquesta guia pràctica se centra exclusivament en una part del llenguatge incloent, el no sexista.

2.1> Exemples del que no són sexismes

El concepte de l'ús sexista del llenguatge està subjecte, sigui com sigui, a una complexa subjectivitat. En qualsevol cas no es consideren usos sexistes els següents:

- > La terminació en 'a' o en 'e/o' (o les altres pròpies de cada gènere) no ha d'incloure a error, pot ser igualment una paraula 'neutra':
  - o 'Poble' no és masculí, és neutre.
  - o En aquest sentit es valora, per impropri d'un periodista de reputada trajectòria com Hèctor Abad Faciolince i totalment desenfocat, no pertinent un discurs com l'usat en aquest article (http://www.setmana.com/wf_#InfoArticulo.aspx?IdArt=96492).

- > Un terme que per definició és neutre, com 'líder', no és en cap cas un sexisme. Per tant, es valora com a no pertinent la recerca de nous termes que diferenciïn el gènere masculí del femení, doncs precisament va en contra de la filosofia de l'ús no sexista del llenguatge. Així doncs no es farà servir el gènere no acadèmic de 'lídera'. Precisament seria sexista aquesta invenció o diferenciació.

2.2> Exemples d'usos sexistes del llenguatge

Més enllà dels casos evidents d'ús de termes en el seu gènere masculí (ja sigui singular o plural), podem definir altres situacions, més o menys evidents, d'ús sexista:

- > Ús de l'article masculí (o femení) acompanyant a un substantiu de gènere comú: 'el professional'. Veurem com solucionar-lo fàcilment.
- > Ús de l'habitual expressió 'tots'. Veurem com solucionar-lo fàcilment.
- > **Incoherències internes:** utilització en pronoms verbals del masculí per a referir-se a ambdós gèneres, encara fent referència a termes femenins, o ús de referències posteriors a un subjecte definit prèviament. Així, és fàcil trobar textos que parlen d'empreses '', i posteriorment trobar-se referències com 'prefereixen no donar el primer pas per a estar assegurances que funciona'.
- > En dobles formes, l'ordre sí és important. És habitual trobar, malgrat valorar l'esforç de qui les fa servir, el masculí davant del femení (ciutadans i ciutadanes o ciutadans/es). Veurem com solucionar-lo fàcilment.
- > Els tòpics sexistes són considerats també un clar exemple de llenguatge sexista. Així, seria possible trobar un titular sexista com 'Importants líders empresarials i elegants empresàries'.
- > Ús asimètric de masculí i femení. És habitual escoltar 'els musulmans' i en canvi usar 'les dones musulmanes' al fer referència a dones.

3> Recursos

Es poden classificar els recursos en tres tipus, en funció de l'objectiu: obtenir un llenguatge neutre o comú, destacar ambdós gèneres o evitar tòpics sexistes.

3.1> Per a obtenir un llenguatge neutre

- > Ús de genèrics. Existeixen en les nostres llengües termes tant masculins com femenins que es refereixen a ambdós sexes. Es prioritza el seu ús a les dobles formes.
  - o *Clients* → Clientela
  - o *Proveïdors* → Proveïdoria
  - o *Competidors* → Competència
  - o *Treballadors* → Personal / plantilla / persones / etc.
  - o *Amics* → Amistats
  - o *Consumidors* → Consumo
  - o *Ciutadans* → Ciutadania
  - o *Director* → Direcció
  - o *Els accionistes* → L'accionariat
- > Ús de noms abstractes
  - o *Molts convidats* → Moltes persones convidades
  - o *Els americans* → La població americana / La ciutadania americana
  - o *Treballadors* → Persones treballadores

- *Polítics* → Classe política
- *Famosos* → Gent famosa
- Tots sabem → *Tothom* sap / *Sobradament se sap*
- Como *molts* pensen → Com *molta gent* sap
- > **Pronomització (o ús del 'qui')**
  - Els *lectors* d'aquest bloc → *Qui* llegeix aquest bloc
  - Els *viatgers* s'esperen → *Qui* viatja s'espera
  - *Els que* pensen que → *Qui* pensa que
  - *Els treballadors* de l'empresa → *Qui* treballa a l'empresa
- > **Reconceptualització (o buscar altres termes per a expressar el mateix)**
  - Invenció d' *alguns autors espavilats* → Invenció d' *algunes ments espavilades*
- > **Reverbalització (substituir els verbs 'ser' i 'estar' per 'tenir' o formes reflexives)**
  - Estan *compromesos* amb la sostenibilitat → *Tenen un compromís* amb la sostenibilitat
  - Som *apassionats* → *Tenim* passió
  - Qui aporta a una ONG *és obligat* → Qui aporta a una ONG *s'obliga*
- > **Desarticulització (o eliminació de l'article en substantius neutres)**
  - Vaig anar amb *uns* col·legues professionals → Vaig anar amb col·legues professionals
- > **Coherència en pronoms i referències a substantius anteriors (evitar els pronoms verbals o usar-los coherentment)**
  - (En un text parlant d'immigració) ...i no *tractar-los* com a inferiors → ...i no tractar la gent nouvinguda com a inferior (o simplement *tractar-la* si prèviament hem introduït la paraula 'gent').
- > **Vetllar per l'ús simètric de masculins i femenins (i en general de TOT el llenguatge)**
  - 'Els musulmans' versus 'les *dones* musulmanes' → simplement 'les musulmanes'
  - L'asimetria és precisament el leitmotiv principal del concepte més ampli de 'llenguatge no incloent'. Sovint podem llegir 'un home mata la seva dona en una baralla domèstica' al parlar de persones autòctones, i en canvi, 'un marroquí mata la seva dona en una baralla domèstica' quan es tracta d'immigrants.
- > **Ús de genèrics inventats.** Per als casos en els quals no hi hagi un genèric clar, hem de tenir la capacitat d'aportar-ne a la llengua algun de ben format etimològicament i, en qualsevol cas, abans que el 'diccionari lingüístic', és més important el 'diccionari social'.
  - *Usuaris* → Usuariat

3.2> Per a destacar ambdós gèneres

En general els recursos que es poden considerar més valuosos són els que aconseguen un llenguatge neutre. Però en funció de les situacions a descriure, pot resultar d'interès remarcar ambdós gèneres. Per a aquests casos es disposa de les dobles formes i, en menor mesura, de la barra.

- > **Ús de dobles formes.** Per a no excloure un dels dos gèneres (el femení en general) i davant la inexistència o impossibilitat estilística de fer servir genèrics, s'han d'esmentar ambdós gèneres.
  - En articles i substantius: Els treballadors → 'Els treballadors i les treballadores' o 'Treballadors i treballadores'.
  - Només en articles: Els periodistes → 'Les i els periodistes' o 'Els i les periodistes'.
  - **L'ORDRE IMPORTA!!**
    - Per educació. Així com no diem 'jo i els meus amics' per educació sinó que diem 'els meus amics i jo', si s'és dona es dirà 'els meus amics i les meves amigues' i si s'és home 'les meves amigues i els meus amics'.
    - Per criteri alfabètic. També podem decidir seguir un criteri de tipus alfabètic a l'hora de definir quin gènere va primer. D'aquesta manera, diríem 'El traductor o

la traductora' o també 'l'autor o autora', però en canvi 'les mares o els pares', 'les noies o els nois', 'benvolgudes i benvolguts', etc.

- **Per inclusió.** Alternativament, tot i que és un recurs que pot resultar estrany per a molta gent, també és factible alternar dins del text l'ordre, remarcant així que el femení inclou el masculí, i viceversa, fins i tot en frases fetes: 'fer un seguiment *un a una* de tothom'.
- > **Ús de les barres.** És un recurs que cal evitar, atès que talla la lectura, però pot resultar d'utilitat en alguns casos concrets, com per exemple quan hi ha manca d'espai, en una llista de càrrecs, en un formulari, etc. P.e. Director/a, operari/ària, secretari/ària,... (tot i que molts dels mots tenen genèrics alternatius: direcció, operacions, secretaria,...).
  - En alguns casos serà còmode alternar masculí i femení (mosso/a i mossa/o), però no pas en altres (director/a).

3.3> Tòpics i bromes

- > **Eviteu tòpics.** Els tòpics, més comuns en el llenguatge oral que l'escrit, també han de ser evitats. P.e. 'Importants líders empresarials i atractives empresàries'.
- > **Bromes sexistes.** Ja sabem de què va, oi? Fem un esforç...

4> Glossari

- **Accionistes (los)** = Accionariat (l')
- **Aficionats i socis...** = L'afició, sòcia o no,...
- **Americans** = Població americana, ciutadania americana
- **Amics** = Amistats
- **Avantpassats** = Ascendència
- **Autors** = Autoria, qui signa
- **Cadascú, cada u** = cada qui
- **Compromesos** = tenen un compromís, compromís
- **Consumidors** = Consum, qui consumeix
- **Ciutadans** = Ciutadania
- **Clients** = Clientela, qui compra
- **Competidors** = Competència, empreses competidores
- **Director** = Direcció
- **Doctors** = Personal mèdic, hospital ("li van dir *els doctors*"="li van dir *a l'hospital*")
- **Amo** = Propietat
- **(Implica) Estar nets** = (Implica) Pulcritud
- **(Vivim) Capficats** = Vivim amb capteniment
- **Empleats** = Personal, plantilla, qui treballa
- **Empresaris** = Empresariat
- **Catalans** = Las gents catalanes, la població catalana, qui viu a Catalunya
- **Experts** = gent experta, qui en sap
- **Famosos** = Gent famosa, gent VIP
- **Indígenes** = Població indígena
- **Convidats** = Persones convidades, assistència, concurrència
- **Lectors** = públic lector, qui llegeix, audiència
- **Els que pensen que** = Qui pensa que
- **Els altres** = La resta, altres persones
- **Molts pensen** = Com molta gent sap
- **Nens** = Infància, criatures, menors, infants
- **Polítics** = Classe política
- **Ponents** = Ponències
- **Proveïdors** = Proveïdoria, proveïment, empreses proveïdores o simplement 'proveïdores' (per coherència, atès que són empreses, entitats, fàbriques, organitzacions, persones,... mots femenins tots ells)
- **Si mateixos** = cada qui
- **(Per a) Tots** = (Per a) Qui sigui, tothom
- **Tots sabem** = Tothom sap / De sobres és sabut
- **Treballadors** = Personal, plantilla, persones treballadores, persones, qui treballa
- **Usuaris** = Usuariat
- **Viatgers** = qui viatja
- **Voluntaris** = Voluntariat

5> El llenguatge no sexista no té perquè generar 'inflació' de paraules

És, com comentàvem, un dels principals motius pels quals es ridiculitza el llenguatge no sexista. Però vegem un exemple extret del nou reglament de la Cambra andalusa, que precisament intenta ser no sexista (en qualsevol cas és d'agrair l'intent):

"Article 2. La sessió constitutiva serà presidida, inicialment, pel Diputat o Diputada electe de major edat dels presents, assistit, en qualitat de Secretaris, pels dos més joves. "

Per tractar-se d'un intent d'introducció d'un ús no sexista del llenguatge, en un només paràgraf continuen existint cinc sexismes:

1. "Diputat o Diputada ELECTE"
2. "de major edat DELS presents"
3. "ASSISTIT"
4. "en qualitat de SECRETARIS"
5. "PELS dos més joves"

Un text adaptat a un ús no sexista del llenguatge podria ser el següent:

"Article 2. La sessió constitutiva serà presidida, inicialment, per la persona Diputada electa de major edat d'entre les presents, amb l'assistència, en qualitat de Secretaria, de les dues més joves. "

Si comptem paraules, veiem que només té 4 paraules més, això no és 'inflació'.

PARTICIPACIÓ I AGRAÏMENTS:

Feu les vostres aportacions a coordinacion@blogresponsable.com o a (<http://sin-sexismos.blogresponsable.com>) per a la millora continuada de la guia.

BlogResponsable.com és un lloc web lliure de llenguatge sexista. Visiteu el lloc web (<http://sin-sexismos.blogresponsable.com>) per a actualitzacions o per a consultar el glossari de mots no sexistes que es vol desenvolupar.

Agraïments per la seva col·laboració i aportacions: a l'equip de Blog Responsable (Cris Almirall, Rosa Alonso, Richard Andrade, Emilio J. Blanco Lobejón, Oscar Chamat, Joana Demestre, Fernanda Figueroa, Leticia Gasca, Aldonza González, Carolina Herrero, Alexandra Millán, Cris Pérez Vázquez, Mirna Rivera i Yesenia Torres), a Sònia Ruíz, Eulàlia Lledó, Soledad Flaubert, Carme Pérez i Olga Castro (que ha traduït i adaptat la guia al gallec). També a l'Associació SURT.